

2) Logica primo omnium loco pertractanda est, quia tradit regulas, quibus dirigitur intellectus in cognoscendis veritatibus reliquis. 3) Metaphysica, siue philosophia prima, praemittenda est philosophiae morali. 4) Metaphysica praemittenda quoque est physicae. 5) Ipsae autem partes metaphysicae ita collocentur, ut primo quidem loco ontologiam, secundo cosmologiam, tertio psychologiam, quarto denique theologiam naturalem tradamus.

Rationes harum positionum speciatim reddemus in pralectionibus nostris, ubi, quae de specialiori ordine ceterarum disciplinarum monenda sunt, quoque adducemus.

PHILOSOPHIAE RATIONALIS

SIVE

LOGICAE PROLEGOMENA.

§. 47.

PRIVS QVAM, quid sit Logica, intelligi potest, adferamus, necesse est, nonnullas propositiones, ceteris, quae dicentur, rectius concipiendis maxime subseruituras.

§. 48. Experientia sensuque communi condocefacti, nouimus, nos naturali quadam, vel verum cognoscendi, vel illud diiudicandi, vel rationes denique conficiendi, siue ratiocinandi, dote esse instructos.

§. 49. Naturalis haec iudicandi ratiocinandique facultas ipsa exercitatione et vsu crebriori ita perficitur a nonnullis, ut non modo, quid in quaque re veri sit, perspi-

perſpiciant, verum quoque, quale illud ſit, iudicare queant.

§. 50. Cum mens noſtra vel cognofcit quidpiam, vel de eodem iudicat: tum vero illa, oportet, regulis quibuſdam dirigatur in cognofcendo vero. Quicquid enim, inquit *CROSA* in *Log. Lat. p. 1.* recte ac ſecus cadere poteſt, id legibus, neceſſe eſt, ſubiacent, quarum ad normam exactam probetur, taleque comperiatur, quale eſt.

§. 51. Si qui naturalem iudicandi ratiocinandi-que facultatem uſu et crebriori exercitatione ita perfecerunt, ut et verum cognofcere, et illud diiudicare queant; tum ipsis tribuimus *Logicam naturalem*. Ut ita *Logica naturalis* nihil aliud ſit, quam naturalis noſtra iudicandi ratiocinandi-que vis, uſu et exercitatione quomodocunque polita, ſive, ut *WOLFIVS* definit, *Logica naturalis* nihil eſt aliud, quam diſpoſitio quaedam naturalis, exercitio communi ad habitum deducta, dirigendi operationes mentis ſeu facultatem cognofcitivam in cognofcenda veritate. Conf. *ipſius Log. Lat. p. 109.*

§. 52. *Datur omnino Logica naturalis. Demonstr.* Cum enim experientia doceamur, nos naturali quadam iudicandi facultate gaudere, et illam naturalem iudicandi dotem ita nos poſſe perficere, ut verum a falſo internofcere poſſimus (§. 48.); illa autem naturalis iudicandi vis exercitio perfecta, dicatur *Logica naturalis* (§. 51.): manifeſtum eſt, dari omnino *Logicam naturalem*.

Pluribus hanc propoſitionem exemplis communiemus et illuſtrabimus in praelectionibus noſtris, et, quid exiſtari deat de diſiſione Logicae naturalis in *connatam et acquiſitam*, diſputabimus.

§. 53. *Qui Logica vtuntur naturali, in cognoscendo vero regulis quibusdam dirigantur, necesse est. Demonstr.* Cum enim, qui Logica naturali vtuntur, verum vel cognoscant, vel diiudicent, (§. 51.); mens autem nostra nihil cognoscere aut diiudicare queat, nisi quibusdam dirigatur regulis (§. 50.): apparet, eos, qui Logica vtuntur naturali, etiam secundum certas agere regulas.

§. 54. *Quamuis vero, ope Logicae naturalis, iudicia aut ratiocinia conscientes, nonnullis regantur regulis (§. 53.), istae tamen regulae ab iis, qui secundum Logicam naturalem rationes subducunt, non distincte perspiciuntur. Demonstr.* Qui enim Logica gaudent naturali, ii habitu quidem gaudent verum cognoscendi, illudque internoscendi a falso (§. 51.). Sed ille habitus siue promptitudo acquiritur vsu et exercitatione crebriori (§. 49.), adeoque, qui secundum Logicam naturalem, vel iudicant, vel ratiocinantur, ii vere quidem persaepe iudicant, vel ratiocinantur. Sed cum, ob similitudinem exemplorum, ita iudicent, nec aliter: mirum non est, ipsos in iudicando et ratiocinando confuse admodum nosse regulas, secundum quas vel iudicent, vel ratiocinentur.

Fit ita saepenumero, vt agamus secundum certas quasdam regulas; quamuis easdem non distincte perspiciamus. Sic e. gr. quilibet rusticorum quotidie actiones suas instituit secundum legem imaginationis: quamuis, quod fit lex imaginationis, prorsus ignoret. Idem accidit iis, qui crebriori exercitio naturalem iudicandi facultatem ita perfecerunt, vt et verum diiudicare, et legitime quoque ratiocinari possint. Hi secundum casus similes agentes, agunt secundum regulas ratiocinandi, iis licet nondum distincte perspectis. Rem illustrabimus exemplo. Fac, Caium, non eruditum illum quidem, sed Logica tamen naturali instructum, in exemplo quodam, sibi iam noto, obseruasse,

in hoc syllogismo esse nexum nullum, consequentiam nullam: *O. homicidium est vitium, N. auaritia est homicidium, E. N. auaritia est vitium.* Fac porro, alium Caio occurrere syllogisum, qui huic in forma apprime similis est, e.g.

O. Corpus est substantia,

N. spiritus est corpus.

E. N. spiritus est substantia: tum Caius, recordatus priorem syllogisum, conclusionem legitime inferri, negabit; regula tamen, contra quam hoc in syllogismo peccatur, in exemplo a Caio confuse tantum perspicitur. Si enim quis regulas distincte cognoscit: is, cum ad casus speciales fit applicatio, easdem indicare potest et speciatim numerare.

§. 55. *Ex quo conficitur, illos, qui sola Logica naturali sunt contenti, saepissime labi posse et errare. Demonstr.* Cum enim, qui secundum Logicam naturalem, vel iudicant, vel ratiocinantur, regulas iudicandi ratiocinandiue confuse tantum perspiciant (§. 54.): fit, ut in exemplo quodam speciali quid pro vero regulisque generalibus conformi habeant, quod iisdem tamen repugnet, et contra. Ut adeo intelligi queat, illos, qui sola Logica naturali sunt contenti, i.e. qui solo usu et exercitatione iudicandi facultatem perfecterunt (§. 51.), saepenumero labi et contra leges ratiocinandi identidem peccare.

Idem scilicet accidit iis, qui sola Logica naturali contenti sunt. Id quod etiam illis obseruamus euenire, qui solo usu linguam aliquam didicerunt. Hi enim sermones regulis conuenienter instituere minime possunt. Cum vero, nulla ysi institutione, regulas linguae, vel prorsus non, vel obscure certe et confuse admodum norint; et maiori errandi periculo sunt expositi, quam quidem illi, qui regulas loquendi distincte perspiciunt, et rationem sermonis ex regulis, distinctius cognitis, reddere possunt.

§. 56. Si quis regulas, quibus mens in cognoscen-

da veritate dirigitur (§ 50), distincte perspicit sigillatimque eas in casu quopiam speciali indicare potest; tum ipsi tribuimus *Logicam artificialem*. Vt ita Logica artificialis, *systematice* considerata, nihil aliud sit, quam eiusmodi disciplina, qua regulae et praecepta distincte traduntur, quibus intellectus nostri operationes, in cognoscenda et diiudicanda veritate diriguntur. *Logica autem artificialis, subiectiue et habitualiter* spectata, est nihil aliud, quam scientia siue habitus, regulas distincte perspicendi et applicandi, quibus intellectus operationes in veritate inuestiganda et diiudicanda diriguntur.

Non operosius hic in primam vocis *Logices* originem inquiremus, neque, quibus alias titulis haec utilissima disciplina insigniri soleat, multis exponemus, ea, quae hic sciri merentur, in ipsis praelectionibus nostris commemoraturi. Id vnum, nostra refert, hic adferri, *Logicam* vocari quoque philosophiam rationalem, propterea quod ipsa est ea disciplina, quae vel maxime occupatur in hoc, vt regulas, ad rationis culturam promouendam spectantes, exponat. *Logica artificialis* $\alpha\alpha\tau' \epsilon\zeta\omicron\chi\chi\eta$ dicitur *Logica*, cum, iudice quidem MÜLLERO, philosopho Lipsiensi, *Logica naturalis* ne *Logicae* quidem nomen mereatur. De quo coram copiosius.

§. 57. Si quis gaudet habitu, regulas, quibus intellectus operationes in cognoscenda veritate diriguntur, in casibus obuiis applicandi: tunc ipsi tribuimus *Logicam vtentem*. Si quis vero tantummodo regulas, quibus facultas nostra cognoscendi et iudicandi conformatur, nouit, nec transfert illas ad praxin: tum ipsi tribuimus *Logicam docentem*.

§. 58. *Ex his intelligis, recte Logicam artificialem appellitari a nonnullis distinctam explicationem, siue explicatam effigiem Logicae naturalis. Demonstr.* Cum enim

enim in Logica artificiali distincte exponantur regulae (§. 56.), quas sola videntes Logica naturali, confuse tantum et obscure nouimus (§. 54.): dubitari non potest, Logicam artificialem recte dici explicationem distinctam, siue effigiem explicatam Logicae naturalis.

§. 59. Hinc conficiuntur quaedam propositio- nes tanquam confectionaria. I. Logicam artificialem a naturali non essentialiter differre, ex his plus satis liquet. II. Hinc colligi potest, Logicam artificialem multum antecellere Logicae naturali. III. Conficitur hinc, in Logica artificiali debere deduci regulas ex natura mentis humanae eiusque modo agendi. IV. Intelligis denique, quid sit, quod eruditum, negemus, vniue posse esse contentum Logica naturali, sed illi adhuc adiungendam esse, aiamus, Logicam artificialem.

Sunt quidam, qui, vt omnem omnino Philosophiam, ita Logicam quoque perosi, existimant, non opus esse, vt quis praecepta Logica, quae vocant tricas scholasticas, animo teneat, solam sufficere Logicam naturalem, clamitant. At hi nihil dicunt aliud, quam hoc, non opus esse, vt distinctam rerum cognitionem nobis acquiramus; non opus esse, vt rationem colamus; non opus denique esse, vt possimus rationem sufficientem reddere iudiciorum nostrorum, eorumdemque fundamenta aliis sigillatim explicare. At, narrasse haec, est iam confutasse. Miserum est, vtor verbis Cel. CROSAE, pauca nosse, sed profecto miserius est, nec ea pauca quidem ita nosse, vt, te non errasse, certo scias.

§. 60. *Logica artificialis, systematice considerata, optime ita pertractatur, vt dispescatur in partem theoreticam et practicam. Demonstr.* Cum enim in Logica artificiali, *systematice considerata*, praecepta debeant tradi et regulae, quibus intellectus nostri operationes dirigi debeant in veritate inuenienda et diiudicanda

B 5 *summa rursus* (§. 56.):

(§. 56): intelligitur, Logicam artificialem, systematice consideratam, optime ita disponi, ut prima quidem parte operationes mentis earundemque natura explicentur, subnexis generalioribus iudicandi ratiocinandique regulis; altera vero parte tradatur modus specialior, operationes mentis ita dirigendi, ut veritas inueniri facile et diiudicari legitime queat. Illam partem Logices vocamus partem *theoreticam*, hanc *practicam*.

§. 61. *Hinc intelligitur denique, non sine ratione et veteres, et recentiores, hanc iniisse rationem Logicam tractandi, ut partem theoreticam secundum tres mentis operationes disponant. Demonstr.* Cum enim Logica artificialis sit explicata effigies Logicae naturalis (§. 58.), inter effigiem autem alicuius rei et rem, ut ita dicam, effigiatam exacta debeat deprehendi conuenientia siue similitudo: manifestum est; inter Logicam naturalem et artificialem exactam debere reperiri similitudinem. Iam vero non plures, quam tres mentis operationes per naturam sunt possibiles. Aut enim mens nostra simpliciter rem apprehendit eandemque sibi repraesentat; aut de eadem aliquid vel affirmat, vel negat, repraesentationes vel combinando, vel diuidendo; aut denique ex duobus vel pluribus iudiciis noua eruit iudicia, siue ratiocinatur. E. Logica artificialis recte secundum has tres mentis operationes disponitur, ut scilicet *α*) doctrina de ideis siue notionibus, explicetur, *β*) de iudiciis siue propositionibus, *γ*) de ratiociniis siue syllogismis agatur.

Vsus Logices rectius percipiuntur, quam enarrantur. Tam multiplex profecto Logices vsus est, ut verbis satis exprimi non possit. Omnia commode, quae ex diligentiori rationis cultura in te redundant, a Logicae pertractatione tibi polliceri poteris. Plures et specialiores vsus Logices coram explicaturi sumus.